

האדמה ביחד, אבל חלק מה ממנה אין הדבר הזה כך, כי זה נקרא קרקע¹², והיא למטה בעצמה וגם ביותר חמירת מכל והעובד אותה היא עבודה פחותה ולכך אין אומנות פחותה מן הקרקע. ואמר ג"כ דמגניא ליה אארעא ועביד ליה תיגרא, וזה כי הקרקע אינה ברשות האדם לגמרי, כמו הכסף והזהובים הוא בידו ובביתו וזה נקרא כי יש לו כסף וזהובים, אבל הקרקע אינה בידו לכן צריך לשכב על האדמה ולשמור אותה, ועביד ליה תגרא, כאשר אין הקרקע היא ברשותו לא נחשב זה ממונו של אדם שהוא תחת ידו.

כל העוסק בבנין מתמסכן.

כל העוסק בבנין, עיין בפרק קמא דסוטה (יא, א), ויש בזה דבר עמוק, כי הבנין הוא היפך הברכה, כי הברכה אין לה גדר וגבול, ולכך נאמר בברכה (בראשית כח, יד): ופרצת ימה וקדמה, ואין ברכה אלא בדבר הפרוץ ואין לו גדר וגבול וזהו עניין הברכה, והבנין הוא היפך זה שבונהו לגבול והעוסק בדבר שהוא היפך הברכה מתמסכן, והבן זה *12.

א"ר אלעזר בר אבינא: אין פורענות באה לעולם אלא בשביל ישראל, שנאמר (צפניה ג, ו): הכרתי גוים נשמו פנותם החרבתי חוצותם, וכתוב (שם, ז): אמרתי אך תיראי אותי תקחי מוסר.

אין פורענות וכי. כי אין לומר שהש"י מביא פורענות על האומות בשביל חטא שלהם, זה אינו, כי הש"י לא בא ממנו רק הטוב וכל הדברים הבאים מן הש"י הם טובים ולא רעים, ואם אתה אומר שהפורענות בא לעולם בשביל לאבד האומות הרי היה זה רע ואין בא מן הש"י רק הטוב, ואם הפורענות בא להחזירם למוטב, דבר זה לא שייך באומות שהם מקולקלים בעצמם, כמו שמבואר בדברי חכמים (מכילתא יתרו, מס' דבחדש, פ"י) שהאומות כל זמן שבא עליהם פורענות הם יותר רעים ומקולקלים ביותר, שנאמר (ישעיה ח, כא): והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו, וכך אמרו במדרש (עי' תנחומא, נצבים): מן המצר קראתי יה (תהלים קיח, ה), ישראל כל זמן שיסורין באים עליהם הם קוראים אל ה', אבל האומות אינם כך רק אם יסורין באים עליהם הם מחרפין ומגדפין, וא"כ למה בא הפורענות, אלא הכל בשביל שישראל ילמדו מוסר ויחזרו למוטב, ומפני כך כל שבא מן הש"י הוא טוב אף הפורענות, וכמו

12 עי' נתיבות, נתיב העבודה, פרק י"ז: שחילק בין לשון אדמה ללשון ארץ, והפרש יש בין אדמה ובין ארץ, כי אדמה נקראת אף אחר שנתלש קצת מן הארץ כמו עפר שנקרא עפר ארץ אחר שנתלש, אבל ארץ לא נקרא רק כל הארץ ביחד אשר כלל הארץ יש לה קיום.

*12 עיין גבורות ה' פט"ו.

שאמרו במדרש (ב"ר פ"ט, ח): וירא את כל אשר עשה והנה טוב מאוד (בראשית א, לא), אפי' מדת היסורין, מפני שהיסורין הם כפרת עון וסלוק החטא (עי' ברכות ה, א), ולא שייך זה באומות כי אין בהם מדה זאת כלל, לכך אי אפשר לומר שתבא הפורענות לעולם רק שילמדו ישראל מוסר ובוה הכל טוב¹³.

רב הוה מיפטר מרבי חייא, אמר ליה: רחמנא ליצלך ממדי דקשה ממותא, ומי איכא מידי דקשה ממותא, נפק דק ואשכח; ומוצא אני מר ממות את האשה וגו' (קהלת ז, כו).

זו אשה רעה. פי' כי המות אינו רק העדר בלבד, אבל האשה שהיא אדם שכלי והוא רע, וזהו יותר ממה ששולט עליו המות, שלא יבוא המות רק בטבע ובהנהגות העולם שדבק באדם ההעדר וזהו מצד החומרי, אבל אשה שהיא אדם שכלי ובא ממנה הרע בדבר שהוא מצד השכלי הוא יותר רע, ולפיכך אמר בסמוך ג"כ שהאשה רעה קשה מן הגיהנם, כי רעת האשה שהיא אדם שכלי דבר זה קשה מן המות שאין זה בא מצד השכל. ויש לך לדעת כי האשה יש לה יחוס אל המות וגם אל הגיהנם, ודבר זה בארנו במסכת אבות (פ"א, מ"ה), אצל כל המרבה שיחה עם האשה יורש גיהנם, וכן המיתה, ודבר זה רמזו חכמים (ב"ר י"ז, ו): כשנבראת האשה נברא שטן עם האשה, כי דבק באשה ההעדר שהיא המיתה וכן הגיהנם, ומפני כי האשה מתיחס בעצמה אל הגיהנם ואל המיתה, ויש בה השכל, ולכך הרע אשר דבק בה הוא קשה מן המות ומן הגיהנם, כי הרע שהוא דבק בה והיא בעלת שכל רעתה יותר קשה, וזה מבואר.

דף ס"ג ע"ב.

היכי דמי אשה רעה, אמר אביי: מקשטא ליה תכא (שלחן) ומקשטא ליה פומא (לקלל ולגדף, כדי לצער). רבא אמר: מקשטא ליה תכא ומהדרא ליה גבא (שלא לאכול עמו ומצערתו).

מקשטא ליה וכו'. לפי שאם לא מקשטא ליה תכא רק היתה באה עמו במריבה תמיד, כיון שהזכר מושל על הנקבה היה ג"כ מושל עליה ומצער אותה עד שהיה מכניע אותה, אבל בשביל שמקשטא ליה תכא והיא מתקרבת אליו זמן מה, נחה דעתו ממנה, ואחר שנחה דעתו בה היא מצערת לו, דבר זה בודאי צער מאוד אחר שמתקרבת אליו ודעתו קרובה אצלה ואח"כ היא מזלזלת אותו. ומי שסבר מקשטא ליה תכא ומהדר' ליה גביה, ר"ל שאינה רוצה להתחבר עמו כמו שראוי לאשה להתחבר בבעלה, ודבר זה שאילו היתה מקשטא ליה פומא היינו לזלזל אותו, ודבר זה מבטל מה שמקשטא ליה תכא שהרי היא